

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΤΑΦΙΔΟΚΑΡΠΟΥ

ΙΒ'.

Διὰ τῶν λέξεων (uva passa), ἀναντιρρήτως ἐννοεῖ ὁ κ. Wadding τὴν Κορινθιακὴν, διότι οὕτως ἐκαλεῖτο παρὰ τῶν Βενετῶν, καὶ διότι οἱ Ἀγγλοὶ ἐξηπάτων τοὺς Ζακυνθίους, λέγοντες, ὅτι μετεχειρίζοντο τὸν σταφιδοκαρπὸν διὰ βαφὴν καὶ ὄχι τροφήν, ὅπως μὴ τὴν ἀγοράζουσιν ὡς προϊόν τῆς πρώτης ἀνάγκης. Δὲν δύναμαι νὰ υποθέσω ἄλλο τι ἢ ὅτι ἐν φορτίον τοῦ σταφιδοκαρποῦ, πεμπόμενον διὰ βαφὴν καὶ ὄχι τροφήν ἐθεωρεῖτο τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἄφθονον, ὅτι δὲ 500,000 καὶ 1,000,000 λίτραι ἐθεωροῦντο τότε κολοσσαία παραγωγή καὶ ἀφθονία.

Ἀπέναντι τῆς σωρείας τῶν προρηθέντων συμφασκουσῶν καὶ ἀντιφασκουσῶν πληροφοριῶν, ἐρχομαι νῦν εἰς τὰ γραφέντα περὶ σταφιδοκαρποῦ παρὰ δύο Γάλλων Προξένων, διελθόντων μέγα μέρος τοῦ βίου των ἐν τῇ Τουρκοδουλωμένῃ Ἑλλάδι. Ὁ εἰς εἶναι ὁ κ. Φέλιξ Μπωζοῦρ (Felix Beaujour) τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ἕτερος ὁ γνωστός φανατικὸς φιλέλληνας καὶ μισοτουρκὸς Πουκεβίλ, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Γαλλίας, πρῶτον εἰς Πάτρας καὶ ἔπειτα εἰς Ἰωάννιναν.

Ὁ κ. Πουκεβίλ (Τόμ. 6 σελ. 251—252 Voyage de la Grece), μνημονεύων τὰ τῆς γεωργίας τῆς Πελοποννήσου τοῦ 1814, λέγει, ὅτι ἡ Πελοπόννησος δὲν παρήγε τὴν ἐποχὴν ταύτην περισσοτέρας τῶν 700,000 λίτρων. Ἀλλ' 700,000 λίτραι πρὸς 2,220 λίτρας ὁ τόννος κάμνουν περίπου 320 τόννους, ἐνῷ σήμερον ἡ Πελοπόννησος παράγει ἑκάστον χιλιάδας τόννους.

Ἡ στατιστικὴ τοῦ κ. Πουκεβίλ ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδος ἐκ τοῦ 1675—1814 ἐν Πελοποννήσῳ δὲν ᾤξησεν, ἡγουν ἐντὸς δύο αἰώνων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Οὐίλλερ, εἰμὴ κατὰ μόνον 200,000 λίτρας, ὅτι δὲ ἐχρειάσθησαν τέσσαρες αἰῶνες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Wadding, ὅπως στερεωθῇ ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τροφήν καὶ φθάσῃ εἰς τὸ μεγαλύτερον σημεῖον τῆς ἀναλώσεως τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ ὅποιον ἦτο 60,000 τόννους.

Εἶπον ἤτο, διότι πρὸ ὀκτῶ ἐτῶν ἄφ' οὗτο οἱ Γάλλοι ἤρχισαν νὰ τὴν ἀγοράζουσιν διὰ τὴν εὐωνον εἰσποιῶν των καὶ κατεβίβασαν αὐτὴν εἰς τῶν κοινῶν σταφυλῶν τὴν χρῆσιν, αἱ τιμαὶ τῆς σταφίδος καὶ ἡ ἀνάλωσις διὰ τροφήν, οὕτως ἢ ἄλλως δι' ἀγνώστους ἢ γνωστὸς λόγους καὶ αἰτίας, ἤρξατο νὰ καταπίπτῃ ἐτησίως ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ. Ἀλήθεια ἀναντιρρήτος! Τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν διαφόρων ἐγκυκλίων τῶν Ἀγγλῶν μεσιτῶν ἰδίως τοῦ κ. Φερλεν. Οἱ δὲ ἄγγλοι μεσιταί, οἵτινες συνήθως εἶναι καὶ οἱ τραπεζίται τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων τῆς Ἀγγλίας τοῦ σταφιδοκαρποῦ, εἶναι ἐκ καταστάσιν νὰ γνωρίζουν περισσότερα παντὸς ἄλλου. Παρὰ τούτων πληροφοροῦμεθα, ὅτι ἡ κατανάλωσις διὰ τροφήν ἤλαττώθη ἐν Ἀγγλίᾳ τοῦλάχιστον δέκα χιλιάδες τόννους, ἤτοι 22,200,000 λίτρας.

Ὁ Φέλιξ Μπωζοῦρ (Felix Beaujour) εἶναι ἐν τούτοις ὁ μόνος ἐξ ὄλων τῶν νεωτέρων σταφιδογράφων ὁ εἰσέλθων δι' ὀλοκλήρων σελίδων εἰς λεπτομερείαις περὶ τῆς σταφίδος ἡμῶν, ἀλλ' αἱ λεπτομερείαι αὗται αἰσθητικῶς πλεῖστα εἶναι ἐφαρμέναι ἢ ἀβάσιμοι. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος εἰς τὸ σύγγραμμά του *Tableau du Commerce de la Grèce 1787—1797*, (Τόμ. α' σελ. 205—237) λέγει: Οἱ Λατῖνοι τὴν ὀνομάζουσιν Uva-passa minima (μικρὰν σταφίδα) καὶ passula Corinthiaca. Ἀλλ' ὁ κ. Μπωζοῦρ ὑποπίπτει εἰς ἀνακριβεῖας μεγάλης σημασίας. Τὸ Uva passa minima τὸ ὅποιον μετεχειρίζεται καὶ ὁ Πολύβιος, ὡς προεῖπον, δὲν σημαίνει τὴν Κορινθιακὴν σταφίδα, ἀλλ' ἐν γένει τὰς πολυειδεῖς μικρὰς σταφίδας ἢ σταφίδας τῶν ἀρχαίων, διότι δὲν εὐρίσκω εἰς οὐδένα ἀρχαῖον συγγραφέα, ὅτι ἡ Κορινθιακὴ σταφὶς ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον π. Χ. Τὸ Uva passa minima, τὸ ἐμφανὲς τὸν Κορινθιακὸν καρπὸν ἐδόθη εἰς τοῦτο τὸ προτὸν παρὰ τῶν Βενετῶν δώδεκα αἰῶνας μετὰ Χριστόν, ὡς ἡμεῖς καθ' ἑκάστην βαπτίζομεν δι' ἀρχαίων ὀνομάτων ἢ λέξεων σημερινὰ ἀντικείμενα ἢ σημερινὰς ἐφευρέσεις ἀγνώστους παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Πρὸ τινῶν ἐτῶν οἱ καθηγῆται τῆς Πυροβολικῆς εἰς Ἀθῆνας ὀνόμαζον τοὺς κιλλίβαντας τῶν πυροβόλων διευθέτας. Ὁ μακαρίτης λεξικογράφος Χαντζερλὴς ἐβάπτισε κιλλίβαντας τοὺς διευθέτας τῶν πυροβόλων. Καὶ τοῦτο ὀρθῶς, διότι ὁ Ἰούλιος Πολυδεύκης ὁ λεξικογράφος τῶν τεχνικῶν ὀρων τῶν ἀρχαίων, καλεῖ κιλλίβαντας τὸν τραπεζοβάτην, ἐφ' οὗ ἐτίθετο ἡ μηχανὴ ἢ ῥίπτουσα βέλη, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον πυροβόλα.

Πῶς ἄλλοτε ἐκ τοῦ σταφιδοκαρποῦ κητεσκευάζετο κονίακ ἐν Ἀγγλίᾳ

Ὁ κ. Μπωζοῦρ ἐν τούτοις λέγει, ὅτι οὐδεὶς συγγραφεὺς πρὸ τοῦ 16ου αἰῶνος ποιεῖ μνείαν τῆς σταφίδος. Ἦγνοει φαίνεται τὸν κ. Wadding, ὅστις ἀναφέρει, ὡς εἶπον, εἰς τὰ τῆς Πελοποννήσου τοῦ 1459 τὸν σταφιδοκαρπὸν, διότι τὸ Uva-passa τοῦ κ. Wadding εἰς τὸ σύγγραμμά του, ἀναντιρρήτως σημαίνει τὸν σταφιδοκαρπὸν, καθ' ὅτι διασαφίζει τοῦτον διὰ τῶν λέξεων: «Εἰς χρῆσιν πρὸς βαφὴν». τὰς ὁποίας ἀναφέρει καὶ ὁ μετὰ 200 ἐτὶ Οὐίλλερ, ὅταν, ὡς εἶπον οὗτος, αὐτοπροσώπως ἐξετάζει τὸν σταφιδοκαρπὸν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σταφὶς ποτὲ ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν ἐχρησίμευσε διὰ βαφὴν, ἀλλὰ διὰ τροφήν καὶ οἶνοπνευματικὴν Ἀγγλικὴν, οἱ Ἀγγλοὶ μετεχειρίζοντο ὡς πρόφασιν τὴν βαφὴν, ὅπως μὴ οἱ Γάλλοι κατέλθωσιν εἰς συναγωνισμόν καὶ ἀξιώσασιν τὰς τιμὰς αὐτῆς εἰς Ἰονίους.

Καὶ ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ σημειώσω, κοινῶν ἐκ τῶν λόγων πολλῶν περὶ τῆς οὐδεμίας ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ σταφιδοκαρποῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, πρὸ τεσσάρων αἰώνων, μετεχειρίζοντο αὐτὴν μᾶλλον πρὸς κατασκευὴν οἶνων, κονίακ καὶ οἶνοπνευμάτων ἢ τροφήν, παραιτήθησαν

δὲ βαθμὴδὸν οἱ Ἄγγλοι ἐκ τῆς οἰνοποιίας καὶ οἰνοπνευματικῆς, διότι ἂν ὁ δασμὸς τῶν τεσσαράκοντα λίτρων τὸν τόννον, τὸν ὁποῖον ἐθεσε τότε ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, ἂν ἐτέρου ὁ δασμὸς τῶν Βενετῶν εἰς Ἰονίους καὶ ἡ ἀτέλεια τότε τῶν μηχανῶν τῆς οἰνοπνευματικῆς τῆς Ἀγγλίας ἀπέναντι τῶν τῶν Γάλλων, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ περιορισθῶσι μόνον εἰς τὴν χρῆσιν αὐτῆς διὰ τροφῆν.

Σήμερον ἡ κατασκευὴ κονιάκ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐστὶ λίαν ἐπικερδής, διότι ὑπάρχουν νέας τελειοποιήσεως μηχαναί, οἱ δατμοὶ ἠλαττώθησαν καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς εἶναι εὐωδότερος.

Ἡ κατασκευὴ κονιάκ καλλιτέρας ποιότητος τοῦ γαλλικοῦ, διότι θὰ κατασκευάζεται ἐν Ἀγγλίᾳ οὐχὶ ἐκ μῆλων καὶ ἄλλων οὐσιῶν ἀλλὰ ἀπὸ σταφιδοκαρπὸν καθαρώτερον καὶ υγιέστερον ὑπὸ τοῦς ὀφθαλμοῦς τῶν Ἀγγλῶν, τάχιστα θὰ γίνῃ γνωστὴ. Τὸ τοιοῦτον κονιάκ τάχιστα θὰ κυκλοφορήσῃ εἰς ὅλην τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἀποικίας, θὰ διατηρήσῃ δὲ καὶ ὑποστηρίξῃ τὰς τιμὰς τοῦ μονοπωλίου τοῦ σταφιδοκαρποῦ διὰ τροφῆν εἰς ὅλα τὰ κράτη, εἰς τὰ ὁποῖα σήμερον ἀναλίσκεται, θὰ αὐξήσῃ τὴν περιορισθεῖσαν φυτεῖαν καὶ καλλιέργειαν τοῦ σταφιδοκαρποῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ σὺν τῷ μονοπωλίῳ τῆς σταφίδος, θέλουσιν αὐξήσει τοῦλάχιστον εἰς 100,000,000 δραχμὰς ἐτησίως τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους.

ΙΑ.

Ο κ. Φάβιζ Μπωζούρ καὶ ἡ Νάξος

Ἀλλ' ὁ κ. Μπωζούρ πίπτει καὶ εἰς ἄλλην μεγάλην ἀνακριθεῖαν, ἥτις ἐμπνέει ὑποψίας οὐ μόνον τῆς ἀνακριθείας τῆς πραγματείας του, ἀλλὰ καὶ τινος φανατισμοῦ κατὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου τοῦ σταφιδοκαρποῦ.

Λέγει: (Τομ. α' σελ. 209). «Ἡ σταφιδοκαρπὸς μετεφέρθη εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ τοῦ Ἰσμοῦ τῆς Κορίνθου περὶ τὸ 1580 ἐκ τῆς νήσου Νάξου, ὅτι δὲ ἀνεκάλυψε τοῦτο ἐκ τῶν ἐρευνῶν, τὰς ὁποίας ἐκάμε, μ' ὅλον ὅτι σήμερον δὲν διασώζεται ἐπὶ τῆς νήσου Νάξου».

Οὐδὲν ἀνακριτέστερον! Τίς ἐπώλησεν εἰς τὴν κ. Μπωζούρ τὸν τοιοῦτον μῦθον, ἀγνωστὸν. Διάφοροι τοῦ Μεσαιῶνος περιηγηταί, καθὼς καὶ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ἐπεσκέψθησαν τὴν Νάξον, καὶ οὐδεὶς ἀναφέρει οὔτε λέξιν περὶ σταφιδοκαρποῦ, ἐνῶ οὗτοι μνημονεύουν τοὺς οἶνους τῆς νήσου, καὶ τὰς ἀμπέλους τῆς, καὶ ἐνῶ πᾶσι πᾶσι γνωστὸν ὅτι ἡ Νάξος εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο ἡ νῆσος τοῦ βοτρυοχαίτου Βάκχου, ἐν ἧ ἡ λέξις ὄργια ἐπλάσθη ἐκ τῆς ὄργῆς καὶ μακεῖας τῶν ἐξοίνων. Ἡ δὲ ἡ νῆσος ὅπου ἡ μέθη, ἡ ἀσέλγεια, τὰ φαλλικά, ἡ σάρκολάτρεία, αἱ Βάκχαι, αἱ Μαινάδες, οἱ Σάτυροι, ὁ Σάτυλλος, ὁ Πρίαπος καὶ Σιληνός, ἐνέπνεον τὰς Ναξίας καὶ Ναξίους μετὰ παντοειδῶν ἀσελγείων νὰ ἀποδείξωσι τὴν διάπυρον λατρείαν των πρὸς τὸν υἱὸν τῆς Σεμέλης. Φοῖβόληπτοι, πολυχώθωνες, ἐξοῖνοι, πάγγυμνοι ὡς οἱ κύνες ἐν τοῖς ὁδοῖς, ἐν ταῖς πλατείαις, ἐδράζοντες τοσάκις

τὸ ἔτος τὰ ἀρχαῖα Διονύσια, τὰ νέα Διονύσια, τὰ μεγάλα Διονύσια, τὰ μικρά, τὰ ἐαρινά, τὰ φθινοπωρινά, τὰ νυκτερινά Διονύσια, μετέβαλλον τὴν νῆσον εἰς μοναδικόν, πανηγυρικώτατον πορνοθέαμα, τὸ ὁποῖον οὔτε οἱ Παρίσιοι, τὸ Λονδίνον ἢ Βιέννη ποτε οὐκ ἐξιδῶντο νὰ ἴδουν. Ὁ κ. Ταβερνιέ εἰς τὸ ἔκτον τῆς ταξιδεινῆς του τ. 1663 εἰς τὰ ὕδατα ἡμῶν, ἐκράβει τὴν Νάξον (Tavernier σελ. 120). «Ἡ νῆσος λέγει παράγει ἐξοχὸν οἶνον λευκὸν καὶ κόκκινον, λαμβάνουσι καρπούς, σπόρους, πολλὰ κτήνη, ἀφθονοῦσιν ἀπαντὸς ἀναγκαῖα πρὸς διατήρησιν τοῦ ἀνθρώπου. Περιέχει δασὴ ἐν οἷς βόσκουν οἱ ἐλαφοὶ, καὶ μέγας ἀριθμὸς ἀετῶν καὶ σαρκοφάγων ὀρνέων».

Ἀφοῦ ἡ σταφὶς τὸ 1580 ἐκ Νάξου κατὰ τοῦ Μπωζούρ μετεφυτεύθη εἰς Πελοπόννησον, πῶς εἶναι δυνατόν ὁ κ. Ταβερνιέ ὅστις μόνον μετὰ 60 ἔτη ἐπεσκέψθη τὴν Νάξον καὶ ἐκ τῆς Νάξου μετέβη εἰς Μῆλον, Πάρον, Κορίνθον, καὶ Πάτρας ὅπου εὗρε τὸν σταφιδοκαρπὸν καὶ μνημονεύει αὐτὸν καὶ τὸ ἐμπόριόν του, πῶς εἶναι δυνατόν ἂν ὑπῆρχεν ἄν ἰχνη αὐτοῦ εἰς Νάξον, ἢ ἐπὶ τοῦ ἰσμοῦ τῆς Κορίνθου διερχόμενος ἐκεῖθεν νὰ μὴ λάβῃ τοῦτο, ὑπὸ σημείωσιν; Ἐγένετο ἄφαντος μετὰ ἐξηκοντὰ ἔτη ἐκ τῆς νήσου;

Ἀλλ' ὑπάρχουν δύο ἄλλοι περιηγηταὶ καὶ αὐθεντικοὶ περιηγηταί, οὓς δὲν ἀνέφερον ἐπὶ Ὁ κ. Τουρνεφόρ (Tournefort) καὶ ὁ κ. Ολίβιέρ. Οὗτοι περιγράφουν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὰς νήσους ἡμῶν, καὶ ὁμοῦ δὲν εὗρον οὔτε ἰχνη τοῦ σταφιδοκαρποῦ εἰς Νάξον.

ΙΒ.

Ἔτερα ἀντιφατικά περὶ σταφιδοκαρποῦ

Ὁ κ. Πουκεβίλ, ὅστις τῷ 1798 ἐποίησε μέλος τῆς περιηγητικῆς παρὰ τοῦ Βοναπάρτου ἐπιτροπῆς τῶν ἐλπίων καὶ ἐπιστημῶν εἰς Αἴγυπτον, ἐπισκέφθεις καὶ τὴν Τουρκίαν ἐδημοσίευσε ἐπιστροφῶν εἰς Παρίσιους τὸ 1802 τεύχος ἐκ δύο περίπου σελίδων. Ἐν τούτῳ δίδων πινάκα τῶν προϊόντων τῆς Πελοποννήσου (ιδὲ Voyage de Morée, Albanie κτλ. τὸ 1798, 1799, 1800, καὶ 1801 σελ. 85), λέγει, ὅτι ἡ Κορίνθος δὲν παρήγε τότε οὔτε ἐν καντάρια σταφίδα. Εἰς τὸν πινάκα τοῦτον, ἔχει τὰς Πάτρας παραγούσης 34000 καντάρια, τὴν Βοστίτζα καὶ τὰ Καλάβρυτα 8,500 καντάρια πωλούμενα πρὸς 15 γράσια τὸ καντάρ. Ἀρα καὶ ἡ Πελοπόννησος τὸ 1800 κατὰ τὸν κ. Πουκεβίλ παρήγε 42,500 καντάρια σταφίδας ἤτοι 2125 τόννους πρὸς 20 καντάρια ὁ τόννος, τὸ δὲ 1844 κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, ἀντὶ νὰ αὐξήσῃ ἡ παραγωγή κατέπεσεν εἰς μόνον 700,000 λίτρας ἤτοι 320 τόννους, διότι οὗτοι ἀναφέρει εἰς τὸ ἔπερον σύγγραμμά του (Voyage de grece) ἐκτός ἐὰν ὁ ἐκδοτὴς ἐκάμε λάθος καὶ ἐτύπωσεν 42,500 ὀκάδας ἀντὶ κανταρίων, ἀλλὰ τότε ἡ Πελοπόννησος δὲν θὰ παρήγεν οὔτε πενήτηκοντα τόννους σταφίδα τὸ ὁποῖον δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε καὶ μετὰ τὸ τέταρτον τοῦ πρὸ δύο αἰῶνων μνημονευομένου ὁ φαρτίου παρὰ τοῦ Οὐίλλερ, τοῦ Ἑπὼν καὶ ἄλλων περιηγητῶν.

Γράφω ταῦτα ὅπως ἀποδείξω πόσον ἐπιπόλαιοι εἶναι οἱ δύο οὗτοι πρόξενοι εἰς τὰς στατιστικὰς αὐτῶν, καὶ εἰς τὰς περὶ σταφιδοκαρποῦ θεωρίας των, μόνον ὅτι διέμενον τὰς αὐτὰς ἐτη παρ' ἡμῖν. Ὁ κ. Μπωζοῦρ προσθέτει (τομ. Α. σελ. 222) ὅτι μετεφύτευσεν εἰς τὴν ἐγγὺς τῆς Θεσσαλονίκης ἐπαυλὶν του τὰ κλήματα τῆς σταφίδος καὶ ἐπίασαν καλὰ, δὲν γνωρίζει ἔτι τὸ ἀποτέλεσμα, τίνος εἶδους βότραις θὰ κάμουν, εἶναι δὲ τῆς ιδέας ὅτι εἰς τὰς Συρακούσας, καὶ τὴν Κάδιξ ὅπου εἶνε ἡ αὐτὴ θερμοκρασία τῆς Πελοποννήσου, ὁ σταφιδοκαρπὸς ἀνεντιρρήτως θὰ ἐπιτύχῃ, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν Προβεγκίαν τῆς Γαλλίας (τομ. Α. σελ. 210). Καὶ ἄλλαχού ὁ κ. Μπωζοῦρ λέγει (σελ. 219). «Οἱ ἄγγλοι ποιοῦσι γιγαντιαίαν ἀνάλωσιν τῆς σταφίδος πρὸς τροφήν, ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ τὴν μεταχειρίζονται ἐν πτῇ φαρμακοποιᾷ, εἰς Ἰταλίαν δὲ εἰς τὴν οἰνοπνευματικὴν καὶ ἄλλους κλάδους τῆς βιομηχανίας.» Καὶ ἄλλου λέγει: «Ἡ Κορινθιακὴ σταφὶς ἐπωλήθη πρὸς τελευταίαν ἐτη τοῦτέστι τὸ 1797 πρὸς 80 γρόσια καὶ χίλια λίτραι συμπεριλαμβανομένων εἰς τὴν πτιμὴν πασῶν τῶν δαπανῶν», δίδει δὲ δύο συγκριτικούς πίνακας, τῶν δασμῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ζακύνθου (σελ. 233). Εἰς τὴν σταφίδα τῆς Ζακύνθου οἱ φόροι ἀνῆρχοντο εἰς 35 γρόσια τοῖς ἑκατὸ, εἰς δὲ τῆς Πελοποννήσου 27 τοῖς ἑκατὸ.

Αἱ ἀνωθι πληροφορίαι, συγκεχυμέναι ὥς εἶναι καὶ σκοτειναί, δι' ἡμᾶς σήμερον εἶναι φῶς πολὺτιμον, ὅπως προχωρήσωμεν μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ σταφιδοκαρποῦ καὶ ἐννοήσωμεν τίς ἡ ἀξία τῆς κατοχῆς αὐτοῦ, ὥς ἐθνικοῦ πλούτου.

Οὐ μόνον ἡ σταφὶς δὲν ἐξῆλθεν ἐκ Νάξου, ἀλλ' οὔτε ποτὲ ὑπῆρξεν ἐκεῖ, οὔτε ἐκάλυψε τὸν Ἰσθμὸν, πρὸ πάντων τῶ 1580 ἢ 1600, διότι τῶ 1600 μέχρι 1700 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεφθέντων καὶ περιγραφάντων τὴν Νάξον, τὴν Κόρινθον καὶ τὸν Ἰσθμὸν κθεντικῶν περιηγητῶν, φυσιολόγων καὶ βοτανολόγων Ἀγγλῶν, Γάλλων, Γερμανῶν, Βενετῶν καὶ Σουηδῶν, εἶναι οὐ μικρὸς. Οὗτοι δὲ, οἱ καὶ τὰ ἐλάχιστα περιγράφαντες προύοντα, οὐδένα ποιοῦσι λόγον, ἐκτός τινων, οἵτινες μνημονεύουν, ὅτι εὗρον ἔχνη τῆς σταφίδος ἐν Κορινθίᾳ, ἀλλὰ ποτὲ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ.

Μεταξὺ τῶν μεταγενεστέρων κθεντικῶν περιηγητῶν, οἵτινες διὰ λεπτομερεστέρων ἐρευνῶν καὶ περιγραφῶν διῆλθον τὴν Νάξον, εἶναι καὶ ὁ πολυμαθὴς κόμης Σχουαζέλ-Κουφιέ, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, οὗτινος τὸ πολυδάπανον σύγγραμμα, εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσι. Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ, φέροντι τὸν τίτλον: Voyage Pittoresque de la Grece, μετὰ πολυτίμων εἰκόνων, ἡ Νάξος διαπρέπει. Ὁ κ. Σχουαζέλ-Κουφιέ ἐπισκέφθη τὴν νῆσον τῶ 1776. Δίδων διὰ χαλκογραφῶν τὴν εἰκόνα τῆς πόλεως, τῶν κατοίκων τῆς, τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ νομισμάτων τῆς, περιγράφων δὲ τὰ προϊόντα καὶ τοὺς οἶνους αὐτῆς, τοὺς ὁποίους μνημονεύει, ὅτι ὁ Ἀθήναιος ἐσύγκρινε μὲ τὸ νέκταρ τῶν Θεῶν, οὔτε μνεῖαν ποιεῖ τῆς σταφίδος, ἐνῶ ἐπισκέφθη τὴν νῆσον δέκα ἐτη πρὸ τοῦ κ. Φέλιξ Μπωζοῦρ.

Ἐἶπον, οἱ λόγοι τοῦ κ. Φ. Μπωζοῦρ, εἶναι φῶς ἐν

σκοτεινῇ. Δι' αὐτῶν, ἐπισφραγίζονται ὅσα ἐδημοσίευσαν περὶ μονοπωλείου σταφίδος εἰς τὸν «Βρεττανικὸν Ἀστέρα», τὰς «Νέας Ἰδέας», τὸν «Αἰῶνα» καὶ τὴν «Ἀκρόπολιν». Ἦται, ὅτε ὁ προορισμὸς τῆς σταφίδος πρὸ τριῶν αἰώνων ἦτο διὰ μονοπωλίον τροφῆς καὶ οἰνοπνευματικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ὅχι ὡς σήμερον διὰ τὴν καταστρεπτικὴν εὐωνον τῶν Γάλλων οἰνοποιῶν, ὅτι αἱ ιδέαι τοῦ Μπωζοῦρ περὶ βλαστήσεως αὐτῆς εἰς Θεσσαλονίκην, Συρακούσας, Κάδιξ καὶ ἐν Προβεγκίᾳ τῆς Γαλλίας διεψεύσθησαν, διότι τὰ κλήματα τοῦ σταφιδοκαρποῦ ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ κ. Μπωζοῦρ μέχρι σήμερον μετεφύτευθησαν ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ Ἀμερικῇ καὶ ἐντὶ σταφιδοκαρποῦ ἐγέννησαν λευκὰς ἢ μελαίνας μεγάλας σταφυλάς καὶ ὅτι ἐδωρήθη μόνον εἰς τινὰς γαίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἰονίων ἢ παραγωγή τῆς σταφίδος, ἐνῶ ἐξ ἄλλου, σημεῖραι ἢ ἀνάλωσις αὐτῆς ἐξ ἀνάγκης ἐξαπλοῦται εἰς ὅλην τὴν ὑφήλιον.

(ἀκολουθεῖ)

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΕΝΟΣ

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ

Λεήγημα διὰ τὸ Πάσχα

Φαντασθῆτε στενὴν κοιλάδα, ἣν διασχίζει χεῖμαρρος. Ὁ ἥλιος δύνει ὀπισθεν τῶν ὄρεων, αἱ σκιαί πίπτουσιν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν. Διὰ τῆς ἀτραποῦ ἥτις παρακολουθεῖ τὸν χεῖμαρρον, ἠλικιωμένος τις ἄνθρωπος, ἔχων τὸ πτύον ἐπ' ὤμων, ἐπιστρέφει πρὸς τὸ χωρίον μετὰ ἡμέρας κοπιώδη ἐργασίαν.

Ὑπῆρξε στρατιώτης ἐπὶ τινὰ καιρὸν, οἱ δὲ συχωρῆται τοῦ τὸν ὀνομάζουσιν εἰσέτι «κύρ λοχία».

Εἰς μέρος τι τῆς ὁδοῦ, αὐτὸς λοχίας ἐννοεῖ ὅτι κάποιος τὸν ἀκολουθεῖ. Εἶναι κόρη τις, βακένδυτος καὶ ἐκνυπόδητος, ἥτις ἐπισπεύδει τὸ βῆμα ὅπως πλησιάζῃ τὸν γέροντα καὶ μὴ εὐρεθῇ μόνη ἐν τῇ κοιλάδι, ἐν τῷ σκότει.

Ὁ λοχίας τὴν περιμένει:

— Ποῦ πηγαίνεις, κόρη μου, ἔτσι, μόνη σου;

— Δὲν τὸ ἤξεύρω...

— Πῶς; δὲν τὸ ἤξεύρεις;

— Ὅχι. Σήμερον ἐθαψαν τὴν μητέρα μου, ἐκεῖ, εἰς τὸ νεκροταφεῖον, καὶ ἔμεινα μόνη. Προτῆτερα, ἐγύριζον μὲ αὐτὴν ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον αὐτὴ ἐτραγουδοῦσε, ἐγὼ δὲ ἐπαίξα τὸ ντέφι, καὶ ἐζούσαμεν.

— Πῶς λέγεσαι;

— Ἡ μητέρα μου μ' ἔλεγεν Ἰωσήφ.

— Τὶ παράδοξον ὄνομα!

Ὁ λοχίας ἔλαβε τὴν κόρην ἐκ τῆς χειρὸς καὶ μετ' ὀλίγον ἀφίχθησαν εἰς τὸ χωρίον.

Ἰδοὺ τὴν καλύβαν μου, — εἶπεν ὁ ἀγαθὸς γέρων.

Ἐσὺ εἶσαι μόνη εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ ἐπίσης. Θέλεις νὰ μεῖνῃς μαζί μου; — Εἰμαι πτωχὸς, ἀλλὰ τὸ ψωμί μου θὰ τὸ μοιρασθῶμε μετὰξὺ μας.

— Σεῖς εἰσθε καλὸς — εἶπεν ἡ κόρη διὰ τόνου εὐ-